

LA CRÒNICA DE MARSILI ¿HA INFLUÏT EN LA DARRERA REDACCIÓ DE LA CRÒNICA DE JAUME I?

Cada cop han estat menys nombrosos els erudits que creuen en la prelatió del text llatí de la crònica de Jaume I respecte al text català, i sempre hi ha hagut erudits, fins i tot entre els partidaris de la prelatió del text llatí de Marsili, que han admès la utilització per part del redactor de la crònica, sia el del text llatí, sia el del text català, d'escrits en vulgar relatius al regnat de Jaume I. Manuel de Montoliu els havia fins i tot batejats amb el nom de «documents pre-marsilians». I ja al començament del segle passat, Josep de Vilarroya, el primer debellador de la intervenció reial en la redacció de la crònica, admetia la possibilitat que els escrits utilitzats pel redactor de la crònica fossin notes deixades pel rei mateix.¹ Hi ha encara, però, en l'estudi de les relacions entre els diversos textos de la crònica, una altra categoria d'erudits: la d'aquells que sostenen que el text de Marsili ha influït en la darrera redacció del text català. Entre aquests erudits es troben homes tan prestigiosos com Lluís Nicolau d'Olwer i Jordi Rubió.

Rubió, observant que en el *Libre dels Feyts* hi ha errors que no apareixen en el Marsili, suggereix que poden ésser males interpretacions del text llatí (*BRABLB*, XXVIII (1959-60), 359).

Nicolau d'Olwer, en el seu treball fonamental titulat *La Crònica de Jaume I i els seus problemes*, publicat l'any 1926 en la revista dels «Estudis Universitaris Catalans» (pàg. 85), escriu, a propòsit d'aquesta qüestió: «... No podem identificar el text X [el precedent català del Marsili] amb el *Libre dels Feyts*, que en moltes ocasions depèn del Marsili».

Deixem de banda, ara com ara, la distinció entre la crònica de

1. Vegeu el nostre discurs *Josep de Vilarroya i la Crònica de Jaume I*, «Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans», 1965 (en premsa).

Jaume I tal com existia abans que existís la crònica de Marsili, i el *Libre dels Feyts* tal com ha arribat fins a nosaltres, en el text del manuscrit de Poblet de 1344, posem per cas (edicions Aguiló i Casacuberta). No em puc estar d'avançar, tanmateix, que no crec admissible la distinció: per a mi tot és la mateixa obra. El que hi ha és que l'obra pot haver tingut més d'una redacció, com la tingueren els *Gesta Comitum Barcinonensium*, com la tingué la Crònica de Pere el Cerimoniós — la crònica que, tot i posterior d'un segle, caldria tenir constantment en compte per explicar-nos molts dels aspectes de l'elaboració de la crònica del seu tresavi. I, com en el cas de la Crònica del Cerimoniós, crec que, si realment és certa la teoria, les diferències entre el text pre-marsilià, diguem-ho així, de la crònica de Jaume I i el seu text post-marsilià, influït pel Marsili, degueren ésser molt poques, i en cap manera no justifiquen la distinció entre l'un i l'altre com dues obres diferents i amb designació o títol diferent; de la mateixa manera que no es consideren diferents la redacció primitiva i la redacció definitiva dels *Gesta Comitum*, i totes dues, com algunes d'intermèdies que hi hagués, són designades amb el mateix nom de *Gesta Comitum*, sense que hi siguin obstacle les grans diferències que hi ha entre les dues extremes. No cal dir, en el cas de les dues redaccions de la crònica de Pere el Cerimoniós, on el rei va introduir modificacions, banals algunes, però altres de molt intencionades, ben visibles en l'edició crítica que en féu Amadeu Pagès i que li publicà la «Bibliothèque Meridionale» de Tolosa (1941). Tot és *Crònica de Pere el Cerimoniós*, fins al punt que el seu editor ha pogut presentar-les foses, sense més distinció que la simple tipogràfica del tipus de lletra.

Mai no ens doldrem prou que Lluís Nicolau d'Olwer no arribés a publicar el text de les conferències que, l'any 1922, féu sobre la crònica de Jaume I, sota els auspicis del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, i es limités a donar-nos l'article dels «Estudis Universitaris Catalans» abans citat, tot i fonamental com hem dit que és. En les predites conferències, segons diu en l'esmentat article, presentà casos demostratius de la seva tesi sobre la presència del Marsili en el *Libre dels Feyts*, mentre en l'article no en presenta sinó un, que no resulta decisiu. Tampoc altres autors, Jordi Rubió entre ells, l'autoritat del qual tant pot pesar en aquestes qüestions, no presenten exemples concrets en suport de llur tesi, malgrat mostrar-se convençuts que hi ha casos en què el redactor del *Libre dels Feyts* no ha entès el text llatí de Marsili i l'ha interpretat malament. En voldríem, però, proves irrefutables, que, si el fet és cert, no pot ésser que no hi siguin. Sols Manuel de Montoliu, en un article publicat en l'«Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans», l'any 1919, titulat *El manuscrit de Poblet i la Crònica de Marsili*, confrontà, a doble colum-

na, el text català i el text llatí, i s'arriscà a treure conseqüències de la confrontació en el sentit total de la prelació del Marsili damunt el *Libre dels Feyts*, perquè aleshores Montoliu es trobava en aquesta etapa de l'evolució de les seves opinions sobre la crònica i els seus problemes. I en el cas que ens ocupa, Montoliu creia demostrar que el text català derivava del llatí. I, és clar, si demostrava el tot, demostrava la part; és a dir, les manlleutes fetes pel text català post-marsilià del *Libre dels Feyts* a la Crònica de Marsili.

Sigui'm permès de confessar, abans de passar endavant, que no m'ha estat possible encara d'arribar a una conclusió sobre la tesi de Nicolau d'Olwer (la de Montoliu, com acabo d'indicar, és molt més àmplia, bé que també la involucra). L'autoritat de Nicolau d'Olwer, i també la de Jordi Rubió, pesen molt, és cert; però voldria poder arribar a una convicció personal. No rebutjo la tesi en qüestió, però tampoc no puc decantar-me a admetre-la. Caldria una detallada confrontació entre tots dos textos, i això, com em feia observar un dia Coll i Alentorn, mentre no hagi estat publicada la crònica de Marsili, serà difícil i complicat. Ja abans de la guerra, l'Institut d'Estudis Catalans, sota el patronatge econòmic de la Fundació Concepció Rabell i Cíbils, s'havia proposat de publicar, convenientment encarats, el *Libre dels Feyts* i la crònica de Marsili. Fins i tot, la primera part d'ambdues era impresa. Després la publicació restà empantanegada. Una altra publicació que permet la confrontació de què parlem és l'estudi de Montoliu abans citat: a doble columna hi són donats els dos textos, en els capítols relatius a la pugna entre l'infant Pere (Pere *el Gran*) i el seu germanastre bord Ferran Sanxis.

Aquests fragments publicats del Marsili poden furnir una base per a intentar la confrontació dels dos textos i arribar a alguna conclusió, encara que sigui provisional. Però, abans de passar a endinsar-nos en aquesta tasca, convé que fem algunes consideracions de caràcter general.

Com hem dit, l'argument en què es basa la tesi d'un coneixement de la crònica de Marsili i de la correlativa influència d'aquesta damunt el text del *Libre dels Feyts* que ha arribat fins a nosaltres, és, segons els esmentats autors, el fet que el redactor del *Libre* demostra, en diversos indrets, no entendre el text llatí al qual manlleua alguna frase. I la primera objecció de caràcter general que s'oposa a aquest argument és aquesta: ¿És admissible que el revisor del text català, sobre la base del llatí, ignorés fins a un tal punt aquest idioma que no sabés interpretar frases sovint senzilles de Marsili, el llatí del qual no és tampoc cap llenguatge intricat o obscur? No cal dir si el dit revisor fos un erudit del tipus de Jaume Sarroca, bisbe, al qual Montoliu atribuïa la paternitat de la crònica, o d'un Bernat Vidal, jurista, que Nicolau d'Olwer considerava com un

possible redactor. Però àdhuc no concedint al revisor esmentat una tan alta categoria erudita i convertint-lo en un escrivà qualsevol, costa d'imaginar que s'emprengués la tasca d'enfrontar-se amb el Marsili, estant fins a un tal punt desproveït de coneixement del llatí.

Una altra objecció de caràcter general. Si el text de Marsili hagués influït en la darrera redacció de la crònica de Jaume I, per força algun dels afegits que Marsili féu, evidents, al text del *Libre dels Feyts*, com l'ampliació de la descripció de les Balears, com la curiosa referència a Julià l'*Apòstata*, com l'ampliació de l'arenga del rei sarraí, com la precisió *ille poeticum versum* referida al vers d'Ovidi inclòs en el *Libre* com a «autoritat de l'Escriptura», etc., no hauria deixat de manifestar-se en una forma o altra en el novell text en català, i no recordem haver observat cap mostra d'aquest fenomen, la qual obliga a pensar que el redactor de la crònica desconeixia l'obra de Marsili, encara que el manuscrit de Poblet sigui posterior al manuscrit marsilià.

Aleshores, es dirà, ¿com explicar-nos aquestes anomalies del text català — foscors, mancaments de sentit o d'ordenació, etc. — que han estat interpretades com a incomprensions del text llatí?

Diverses explicacions foren adduïbles, que podrien ésser classificades, segons les meves observacions, en aquesta forma: 1) Algunes de les anomalies presentades pels autors (Montoliu, singularment) com a enfosquidores del sentit de certs passatges o frases del *Libre* no tenen l'abast que hom ha volgut atribuir-los, fins a declarar inintelligibles els dits passatges: es tracta d'alguna redacció poc feliç, treballosa o mal ordenada, que, a vegades, no arriba ni a fer dubtosa la interpretació. Si no fos per la insistència de Montoliu a declarar inintelligibles o foscos alguns dels passatges denunciats, ni tan sols ens hi aturàrem. 2) Algunes de les frases considerades com a derivades del Marsili, admeten igualment la consideració contrària, és a dir, que poden ésser, a la inversa, preses per Marsili del text català que segueix, i que, en conseqüència, no constitueixen cap excepció. 3) Moltes de les anomalies que es troben en el text català no són degudes a una mala interpretació, per part del revisor, del text llatí, sinó que són degudes a una mala interpretació, per part del copista, del text català que està copiant, l'escriptura del qual, evidentment, no sempre arriba a entendre. 4) Algunes de les discrepàncies entre tots dos textos, el català i el llatí, no és deguda a una correcció malaurada del redactor del *Libre* al text del Marsili, sinó al revés. Posem ara alguns exemples de tots aquests casos, exemples que acabaran d'aclarir-nos-els.

a) *Exemple de passatge prou entenedor, declarat, sense prou motiu, inintelligible:*

«E sobre açò pregaren-nos que eixíssem rebre don Ferrando, qui era nostre avoncle, e en Guillem de Montcada, qui era honrat hom, e don Pero Ahonés. E isquem-hi, e dixem-los que en dia d'hivern érem e era tard, e que entràssem ab quatre o cinc cavallers, e les altres companyes que les enviassen per les aldees de fora. E així, con això dègrem fer, anam-nos-en a casa nostra, e ells romangueren a les portes de la vila, que havíem fetes tancar; e don Nuno e don Pero, a qui havíem comanades les portes, meteren-hi tots quants ells se volgren, menys de sabença de nós. E entraren bé dos-cents cavallers, qui venien ab ells, en Alagó.»

Confesso que havia llegit aquest passatge, en les meves múltiples lectures de la crònica, sense que mai hagués hagut d'aturar-m'hi per causa de cap dificultat de comprensió o per diversitat de possibles interpretacions; fins que Montoliu, en confrontar-ne el text amb el del mateix passatge del Marsili, i constatar que l'ordre de les clàusules difereix, declarà inadmissible el text del manuscrit de Poblet.

La sola dificultat que trobem en aquest paràgraf és el *dègrem fer* en lloc de *degren fer*, que sembla exigir el sentit, i que, com Montoliu mateix fa observar, un altre manuscrit del *Libre*, el que designa per N, interpretà per *degueren*. La fàcil confusió de *m* i *n*, en què el copista del manuscrit de Poblet cau diverses vegades, explica senzillament l'error.

Però Montoliu s'adona que Marsili estableix les clàusules en un ordre diferent, i que, en aquest ordre don Nunyo i don Pero són els antecedents de «ells romangueren a les portes de la vila», o sia l'«ipsi remanserunt in porta ville», i com que el manuscrit de Poblet encara no ha parlat dels dos personatges, Montoliu conclou que el manuscrit pobletà ha alterat l'ordre de les clàusules i arriba a modificar-ne l'ordre adaptant-lo al de Marsili i donant, en conseqüència, un text que ja no és el del *Libre dels Feyts*, sinó un text conjuminat per Montoliu adaptant el *Libre dels Feyts* al Marsili. Però aquesta ja és una altra qüestió. El que ens interessa aquí és de fer observar que el sentit, tal com presenta els fets el *Libre* és no solament perfectament entenedor, un cop esmenat l'error del *dègrem* per *degren*, sinó perfectament lògic. El rei encarrega a don Ferrando, a Guillem de Montcada i a Pero Ahonés que, llevat de quatre o cinc cavallers, que poden restar amb ells a Alagó, enviïn els altres (bé dos-cents) per les aldees foranes. I quan havien d'haver fet això i el rei ja se'n va cap al seu alberg, don Nunyo Sanç i don Pero Ahonés, a qui el rei havia encomanat les portes, fan entrar tants cavallers com volen. No veig que en tot això hi hagi cap dificultat. Marsili creu oportú de canviar l'ordre; però no és que sigui necessari.

Un altre exemple, continuació de l'anterior i força similar a ell, però encara més significatiu. Es tracta del començ del § 22:

«E puis, quan venc al maití, anam oir missa a l'esglea major d'Alagó, e sus en la truna on cantaven los clergues, fo aquí don Ferrando, e don Guillem de Montcada, e don Pero Ahonés, e don Pero Ferrandes d'Açagra e don Nuno, qui es pensaven que fos de la nostra partida, mas emperò tots eren uns.»

La redacció del passatge no és feliç, però el sentit, malgrat la construcció defectuosa, on no apareix prou explícit el subjecte de *es pensaven*, no ofereix dificultat. Suposant que el text primitiu no digués *que ens pensàvem*, cosa força probable, i en aquest cas el subjecte seria el rei mateix, ens trobem que, cenyint-nos al text, tal com ha arribat fins a nosaltres, el subjecte de *es pensaven* ha d'ésser els cavallers citats abans de don Nunyo, el qual fins aleshores havia aparegut estretament lligat al rei i ara ens sorprèn acordat amb els seus passats adversaris, ço que justifica alhora l'expressió *es pensaven*, i el comentari *tots eren uns*.

Doncs bé, arriba Marsili i, segons el seu costum, davant la construcció deficient, es disposa a posar ordre al paràgraf. Ho fa a la seva manera, i el resultat n'és aquest:

«Mane factó, audivit rex missam in ecclesia mayori de Alagone, et fuerunt in ambone cum clericis cantantibus, Ffernandus, G. de Montecatano, P. Aonesii, P. Ferrandez et Nunio, qui videbantur esse cum rege, set corda et manus cum illis erant.»

Com veiem, Marsili ha salvat la dificultat del subjecte de *es pensaven* amb un *videbantur* referit, no com l'*es pensaven* als tres barons citats primerament, o sia l'infant Ferran, Guillem de Montcada i Pero Ahonés, sinó a Pero Ferrandes i a Nunyo Sanç. Però així ha alterat una cosa que és ben clara en el text català i que està perfectament d'acord amb els fets històrics, i és que la frase es refereix exclusivament a don Nunyo, no a aquest i don Pero Ferrandes, com cal deduir del text de Marsili. En efecte: en el text català la referència està en singular («es pensaven que fos de la nostra partida»), mentre que en el Marsili apareix en plural («qui videbantur esse cum rege»). Marsili ha vist, en el paràgraf precedent de la crònica, que don Nunyo i Pero Ferrandes, per mediació de Lop Ximenis de Lúzia, vassall de don Nunyo, s'han acordat amb els altres tres, enemics implacables de don Nunyo; i per això creu haver-los d'encloure tots dos en la frase. Però cal tenir en compte que, en paràgrafs anteriors, Pero Ferrandes d'Açagra ja apareix totalment al costat dels Montcada, i que, per al rei, que és el qui parla, allò que té més importància, allò que el fereix profundament, és la traïció del seu parent, en defensa del qual ha menat una guerra contra aquells amb qui ara es confabula contra ell. El «tots eren uns» del text català respon molt bé al

sentiment del rei i al judici que l'estament nobiliari en general li mereixia.

Més encara, Manuel de Montoliu, que en el seu article citat sobre *La crònica de Marsili i el manuscrit de Poblet* (pàg. 297) posa aquest passatge com un dels que demostren la influència (més: la prelació) del Marsili sobre el *Libre dels Feyts*, es va trobar, en la seva edició de la crònica acompanyada de l'edició del Marsili, que precisament en aquest passatge hi ha una prova irrefutable de com el bon dominicà anava seguint el text català de la crònica. Ja Morel-Fatio ho havia posat de manifest («*Rivista de Filologia Romanza*», I, 127), com Montoliu mateix assenyala. El fet és aquest: l'*audivit rex missam* no és sinó una correcció ulterior del text amb una altra tinta, damunt el manuscrit del Marsili, que, en realitat, el que diu és: *audivimus missam*. I el fet es repeteix tot seguit: allí on el manuscrit deia *videbantur esse nobiscum* ha estat corregit, també amb una altra tinta, *videbantur esse cum rege*. Però aquest fet tan eloqüent que, segons sembla, hauria hagut d'obrir els ulls a Manuel de Montoliu, el fa encara aferrar-se a la seva tesi i anunciar que en un prefaci a la seva edició (prefaci que no arribà a escriure) provarà de solucionar aquesta dificultat.

La cosa, doncs, no pot ésser més clara i insistim en el nostre punt de vista: no es tracta de cap traducció deficient del text llatí ni solament de cap influència; es tracta, al revés, d'una interpretació marsiliana del text català, que Marsili trobà deficient i corregí a la seva manera.

b) *Frases del text català considerades com a derivades del text llatí que poden, contràriament, haver estat preses pel text llatí al català.* — Prenguem un dels exemples més típics, l'únic que concreta Nicolau en el citat article *La crònica del Conqueridor i els seus problemes* (pàg. 85), i que li fa escriure: «Sovint hi ha detalls que semblen passats al català a través del llatí, com és ara aquell text de l'*Ars amandi*, que Marsili addueix, dient *illum poeticum versum* i que el català anomena "una autoritat de l'Escriptura" com si fos un text bíblic».

Reproduïm els dos textos.

Diu el *Libre dels Feyts* (§ 388):

«E mandam nostra Cort als bisbes e als rics-hòmens, e faem-los ajustar a l'església dels preicadors, e mostram-los la paraula, e llevam-nos en peus, e començam una auctoritat de l'escriptura que diu: *Non minor est virtus quam querere parta tueri.*»

Diu Marsili (fol. 67^v):

Congregatis omnibus aragonensibus ad curiam Cesarauguste, in ecclesia ffratrum predicatorum, surrexit Rex, et stans assumpsit illum poeticum versum: *Non minor est virtus querere quam parcta tueri.*

Hom ha considerat que Marsili, erudit, podia conèixer el vers ovidià i que, en canvi, Jaume I, llec, no podia de cap manera conèixer-lo, i que, en conseqüència, la prelació corresponia al text de Marsili, no al text català. Però, en primer lloc, cal fer observar, i ningú no ho ha fet, que sapiguem, un detall, en aquest punt, importantíssim, i és que el vers correcte és el *Libre dels Feyts* qui el dóna, no pas el Marsili, que el deforma, potser perquè li sembla més vers. Endemés — i el dit detall ens ho confirma — ningú no pot assegurar que l'erudició marsiliana anés fins a identificar el vers llatí amb un vers de l'*Ars amandi* d'Ovidi (llibre II, vers 13). Més aviat haurem de creure el contrari. La sola cosa que el text ens permet d'afirmar és que l'erudició de Marsili el duia a constatar o a sospitar que allí podia haver-hi un vers i, més encara, que allò no era cap text bíblic, cap autoritat de l'Escriptura. Per això Marsili es limita a qualificar-lo de *poeticum versum*, que no compromet a res i que salva la seva responsabilitat. Ell trobava aquella cita en el *Libre dels Feyts*, i procurava de sortir-se'n hàbilment.

Però, es pot objectar i segurament s'objectarà: si l'erudició del dominicà Fere Marsili no anava fins a saber-se de cor alguns passatges de l'*Ars amandi* d'Ovidi, molt més difícil és d'admetre que Jaume el *Conqueridor* es trobés en disposició de citar aquell vers. Però a això cal oposar que no es tracta d'adjudicar al rei una coneixença directa d'aquell vers. Jaume tenia un petit repertori de frases llatines: el tenia ell o el tenia algun dels seus secretaris, escrivans o consellers: algun clergue, si més no. Li calien com a lema d'alguns dels seus discursos en Corts (vegeu-ne d'altres en la mateixa crònica). Per a aquest que pronuncia davant les Corts aragoneses de Saragossa, li calia, per a la tesi que volia desenrotllar, alguna frase que fes referència a la importància de conservar allò que ja s'ha adquirit. Es tractava de fer comprendre als aragonesos que l'ajut al rei de Castella Alfons X, en greu perill per l'alçament dels sarraïns de Múrcia i Andalusia, representava la preservació — la conservació — dels propis territoris. La frase, el vers, el lema han estat ben trobats. Possiblement, el vers ja havia estat utilitzat alguna altra vegada, i cal saber per quins camins havia arribat al rei Jaume. Però quan degué arribar-li o en la forma en què li arribà, ja se n'havia perdut la noció de l'origen, i allò, com la major part de les sentències en llatí, apareixia com una frase de les sagrades Escriptures. Marsili s'adonà de l'error, i no deixa d'ésser un mèrit, no pas banal, per a ell.

En resum, doncs, aquest cas, que el mateix Nicolau presenta com a característic en el seu citat treball, no ens apareix com a prou provatori, per a demostrar que el text del *Libre dels Feyts* depèn a vegades del Marsili, ans em sembla provatori del contrari. I la veritat és que Nicolau

mateix no deixa d'atenuar la seva afirmació amb un *semblen* poc segur: «hi ha detalls que semblen passats al català a través del llatí».

c) *Exemple d'anomalies degudes a males interpretacions d'un copista que segueix, no el text llatí, sinó el text català.* — El manuscrit de la Biblioteca Reial de Madrid i el manuscrit Ayamans, anomenat així perquè pertangué a la biblioteca d'aquest noble, poden furnir-nos nombrosos casos d'aquesta mena. Vegem-ne uns quants:

En el § 26, el text correcte, parlant de la persecució de Pero Ahonés, fa dir a don Ató, en resposta al rei: *Ferit sô* (manuscrit de Poblet). Doncs, bé: els manuscrits de la Biblioteca Reial i d'Ayamans transcriuen: *feniso*. I això no pot ésser mala interpretació del text del Marsili, perquè el text llatí diu: «*Percussus sum*».

En el mateix § 26 dels manuscrits de la Biblioteca Reial i d'Ayamans, trobem la frase: «los de la muntanya tiraven pedres, que eren companya de don Pere Ahonés contra los de don Artal e don Blasco». I això, que pot semblar una mala interpretació del llatí, no pot ésser-ho de cap manera, per la senzilla raó que aquesta frase no existeix en el Marsili. El manuscrit de Poblet es limita a dir: «tiraven pedres los de la companya d'En Pero Ahonés contra los de don Artal e don Blasco».

Al final del *Libre*, darrer paràgraf, els manuscrits de Poblet i de la Biblioteca Reial diuen: «a nós cresqué la malaltia», i el manuscrit Ayamans copia malament «a nós isqué la malaltia».

I què direm de la manera com el manuscrit Ayamans transcriu el vers citat d'Ovidi? Recordem-ne el text correcte: «*Nec [o non] minor est virtus quam quaerere parta tueri*». El manuscrit de Poblet el transcriu correctament: «Non minor est virtus quam querere parta tueri». En canvi, el manuscrit Ayamans es fa un embolic amb el *querere*, i transcriu: «Non minor est virtus quam que sunt parta tueri». I l'error no prové de cap mala interpretació del Marsili, sinó de mala interpretació del text català que copia i que sovint tergiversa. L'errada ja ve de més lluny, i ja la trobem en el manuscrit de la Biblioteca Reial, que diu també *que sunt*, però que admetria, així mateix una hipotètica lectura *quesiuit*.

d) *Exemple de discrepància entre els textos català i llatí deguda a una correcció poc afortunada de Marsili al text del Libre dels Feyts.* — Diu el *Libre dels Feyts* (§ 28): «E sobre açò enviaren per En Guillem de Montcada que vingués», i Marsili (cap. xvi) corregeix: «Et misit Rex pro Guillemo de Montecathano».

Tots els manuscrits del text català donen la citada lliçó, que dona

com a subjecte de l'*enviaren* l'infant Ferran, Pere Cornet i altres revoltats contra el rei, tal com exigeix la realitat històrica, perquè Guillem de Montcada n'era aliat. Marsili, que escriu a gran distància dels fets, ho ignora, i creu que és el rei el qui crida el Montcada en auxili seu. L'edició de València també incorregué en aquest error, i també hi incorre Montoliu, que esmena el text correcte del *Libre dels Feyts*. No es pot oferir una prova més contundent de la independència — de la precedència — del text català respecte al Marsili.

Insistim, doncs: ens sembla dubtosa la pretesa influència del Marsili damunt el text de la crònica de Jaume I tal com ha arribat fins a nosaltres. Més: ara com ara, ens decantaríem a creure que es tracta d'una confusió iniciada pel treball de Montoliu *La crònica de Marsili i el manuscrit de Poblet*, que pogué exercir més d'influència damunt Nicolau d'Olwer que ell mateix no hauria mai imaginat, fins a un tal punt acostumaven ambdós erudits a discrepar.

Per la nostra part, la nostra creença actual no ens impediria la rectificació oportuna el dia que, en lloc de vagues afirmacions generalitzades, fossin presentades proves concretes, irrefutables, de la dependència del *Libre dels Feyts* respecte al Marsili.

FERRAN SOLDEVILA

Institut d'Estudis Catalans.